

O'ZBEKISTON BOSHLANG'ICH TA'LIM TIZIMIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI

Javharova Nilufar Odiljon qizi,

Qo'qon universiteti xodimi.

Muxtorova Munisaxon Anvarjon qizi,

Qo'qon universiteti "Boshlang'ich ta'lim" yo'nalishi 2-bosqich talabasi

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 24-iyun 2025-yil Tasdiqlandi: 26-iyun 2025-yil Jurnal soni: 15 Maqola raqami: 18 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v15i.1198 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS Ta'lim tizimi, o'qituvchi, dars, bilim, ko'nikma, malaka, rivojlanish, o'quvchi, o'quv dasturi, boshlang'ich ta'lim, kadrlar, muammo, sinf, AKT, muammolar yechimi, texnik ta'minot, psixologik ko'mak, ilm nuri, millat farzandlari.	Ushbu maqolada hozirgi kunda mamlakatimizning boshlang'ich ta'lim tizimida uchrayotgan bir qancha muammolar hamda ushbu muammolarni yechishga qaratilgan taklif va yechimlar, muammolarning kelib chiqish sabablari yoritilgan. Bizga ma'lumki, bolalarda hisoblash, yozish, o'qish, tabiat va boshqalar haqidagi dastlabki bilimlar boshlang'ich ta'limda shakllantiriladi, shuning uchun ham poydevor mustahkam bo'lishi uchun, kelajagimiz egalarga ta'lim berish borasida muammolar bo'lishi mumkin emas. Maqolada rivojlanishga to'sqinlik qilayotgan muammolarni bartaraf etish borasida ko'rilayotgan chora-tadbirlar to'g'risida ham bir qator ma'lumotlar keltirib o'tilgan. Ko'rsatilgan muammolarga yechim sifatida berilayotgan takliflar asoslab berilgan. Maqolada shuningdek, ta'lim tizimidagi muvaffaqiyatlarga sabab bo'layotgan omillar haqida ham aytib o'tilgan. Bundan tashqari, tizimdagi muammolarga hozirda qanday yechimlar berilmoqda va bu muammolarga berilayotgan yechimlar qay tarzda amalga oshirilmoqda, bunday muammolarga berilayotgan yechimlarning amalga oshirish tartibi qay tarzda amalga oshiriladi? - bu kabi savollarga ushbu maqolada bir qator fikrlar va dalillar keltirib o'tilgan.

KIRISH.

Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish va uni zamon talablariga mos ravishda takomillashtirish davlat siyosatining ustovor yo'nalishlaridan biriga aylandi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Ta'lim tizimini isloh qilish ishlarida asosiy o'ringa boshlang'ich ta'lim tizimi qo'yilishiga asosiy sabab shuki, bolalarni maktabga ilk qadam qo'ygan kunlaridan boshlab, ularni to'g'ri yo'nalishga qo'ya olinsa, yuqori sinflarga o'tilganda kuzatilayotgan bir qancha muammolarni oldindan bartaraf etish imkoni paydo bo'ladi. Boshlang'ich ta'lim yo'nalishini yanada rivojlantirish va o'quvchilarning bilim salohiyatini oshirish uchun avvalo o'qituvchilarning bilim darajasi, salohiyatiga katta e'tibor qaratish lozim.

Zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan bir paytda ilm nuri, ziyosi bo'lgan o'qituvchilarning zamondan bir soniya bo'lsa ham ortda qolishi butun bir millat farzandlarining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu esa o'qituvchilarning ta'lim jarayonidagi o'rni qanchalik muhim ekanligini ko'rsatadi. Hozirgi kunda mamlakatimizda boshlang'ich ta'lim tizimini rivojlantirish borasida bir qancha ishlar olib borilmoqda. Shunga qaramay, bu ta'lim tizimida yetarlicha muammolar ko'zga tashlanmoqda. Yuqorida keltirib o'tganimdek, asosiy muammolardan biri bu – ba'zi o'qituvchilarning bilim, ko'nikmalari yetarli emasligidir. Bundan tashqari, o'quv dasturlarining eskirganligi, texnik ta'minotning yetarli emasligi, sinflarda o'quvchilar sonining ortib ketishi va o'quvchilarning maktabga moslashuv jarayonida ustozlar va ota-onalar tomonidan psixologik yordamning yetarli darajada berilmayotganligidir. Bu kabi muammolarni ko'plab keltirib o'tish mumkin ammo, shu bilan bir qatorda olib chiqilgan muammoga yechim ham taklif qila olish kerak.

ADABIYOTLAR TAHLILI.

Mamlakatimizda bir qancha olimlar va olimalar o'zlarining ilmiy ishlarida shu kabi muammolarni bartaraf etish yo'llarini izlab, o'rganib chiqishgan va ushbu muammolarga o'zlarining yechim va takliflarini keltirib o'tishgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Navoiy davlat pedagogika institutining "Boshlang'ich ta'limning dolzarb masalalari: muammo va yechimlar" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumanida – boshlang'ich ta'limda kuzatilayotgan muammolar o'rganilib, muammolarga ilmiy tomondan yechim va takliflar berib o'tilgan. Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, Toshkent davlat pedagogika universitetining 2024-yil 17-18 may kunlarida o'tkazilgan "Yangi O'zbekistonda boshlang'ich ta'limning dolzarb muammolari, yechimlari va istiqbollari" xalqaro ilmiy – amaliy anjumanida ham O'zbekistonning boshlang'ich ta'lim tizimidagi muammolar keltirib o'tilgan va ushbu muammolar yuzasidan bir qancha taklif va yechimlar tavsiya qilingan. Shu bilan bir qatorda JDPU

Umumiy psixologiya kafedrasida katta o'qituvchisi Sh.Kamolovning "Boshlang'ich sinf o'quvchilarning ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda interfaol usullardan foydalanish" nomli ilmiy maqolasida boshlang'ich sinf o'quvchilarning ma'naviy madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish yuzasidan ilmiy izlanishlar olib borilgan. Ushbu ilmiy maqolada boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning ma'naviy madaniyatini oshirish yuzasidan interfaol metodlardan foydalanish masalasini ilgari qo'yadi. Sh.Kamolova o'zining bu ilmiy maqolasida boshlang'ich sinf o'quvchilarning ma'naviy madaniyatini shakllantirish uchun ajdodlarimizning bosgan izlaridan yurib o'tish kerakligini ilgari suradi. Shu bilan bir qatorda milliy madaniyatga ham katta ahamiyat qaratilganligi ajdodlarimiz ta'lim tizimiga asoslangan holda interfaol usullardan foydalanish kerak ekanligini ko'rsatib o'tadi.

Nurmatova Dilbarxon Bozorovna esa o'qituvchi sifatida o'zining "Boshlang'ich ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish" nomli ilmiy maqolasida boshlang'ich ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalar bilan bog'liq muammolar va zamonaviy texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish to'g'risida bir qancha yechim va takliflarini bildirib o'tadi. Uning ilmiy maqolasida asosan, texnik jarayonlarda raqamli texnologiyalardan foydalanishda samarali metodlarni tashkil etganligidir.

Har bir rivojlanishda sifat va miqdor darajalari katta ahamiyatga ega. Hozirgi kunda boshlang'ich ta'lim yo'nalishida ko'plab kadrlar yetishib chiqmoqda. Ammo bu kadrlar orasidan qanchasi davlatimiz tomonidan belgilangan talablarga javob beradi, bu ko'pchilikni qiziqtirayotgan savollardan biri. Oliy ta'lim muassasalarida esa talabalar soni yildan-yilga oshib bormoqda. Bu yaxshi albatta, lekin miqdor o'sgani bilan sifatli kadrlar soni ko'p emas, nazarimda. Bilimi, salohiyati yaxshi shakllangan o'qituvchiga o'quvchilarning bilim salohiyatini kerakli darajada oshirishi mumkin.

Bundan tashqari, o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqib, o'zgartirish bilan ham ta'lim tizimidagi rivojlanishni amalga oshirish bir qancha samarali bo'lishi mumkin. O'quv dasturini yangilash bilan birga darsliklarga ham o'zgartirishlar kiritilishi kerak. Shuni ham alohida ta'kidlash kerakki, maktab darsliklariga hozirgi kunda bir qancha o'zgartirishlar kiritilmoqda, yangilanmoqda. Ammo, darsliklarga kiritilayotgan o'zgartirishlar bir tarafdin o'qituvchilarga qiyinchiliklar tug'dirmoqda. Jumladan, boshlang'ich sinf darsliklarida imloviy xatolarning ko'pligi, g'aliz tushunchalar qo'llanilganligi, matematika darsliklarida xato misollar, masalalar berilganligi tez-tez ko'zga tashlanmoqda. Bu esa maktabga endi qadam qo'ygan yosh avlodning bilim darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi turgan gap. Shu kabi holatlarda yana biza sifatli kadrlar zarur bo'ladi.

METODOLOGIYA.

Ushbu tadqiqot O'zbekiston Respublikasi boshlang'ich ta'lim tizimidagi dolzarb muammolarni aniqlash hamda ushbu muammolarni

bartaraf etish yo'llarini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida O'zbekiston ta'lim tizimidagi muammolarni bartaraf etish uchun o'tkazilayotgan ilmiy-amaliy anjumanlar ko'zdan kechirildi. Ushbu izlanishlar natijasida O'zbekiston ta'lim tizimidagi muammolar aniqlanib olindi. Ma'lumotlar O'zbekistonning turli hududlaridagi boshlang'ich maktablardan o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida so'rovnoma va intervyular orqali yig'ilgan ma'lumotlar asosida yig'ildi. Tadqiqot uchun zarur bo'lgan asosiy ma'lumotlar respublika miqyosidagi ilmiy va amaliy anjumanlar materiallari, ta'lim sohasidagi ilmiy maqolalar orqali mavjud bo'lgan, aniqlangan muammolar guruhlariga ajratildi va bu muammolarning yuzaga kelish sabablari aniqlab olindi. Tadqiqotda, shuningdek, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning tajribalari orqali taqqoslash metodidan ham foydalanildi. Jumladan, Buyuk Britaniya ta'lim tizimi, boshlang'ich ta'limni olayotgan o'quvchi yoshlarga qaysi fanlardan darslar o'tilayotgani va biz ularning qaysi jihatlarini o'rganishimiz, amaliyotimizga joriy qili Tanlangan metodologik yondashuvlar yordamida O'zbekiston boshlang'ich ta'lim tizimidagi dolzarb masalalar tizimli tahlil qilindi va ularni samarali bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi.

NATIJALAR.

Yuqorida keltirib o'tilgan masalalar yurtdoshlarimiz tomonidan olib borilgan izlanishlar hisoblanib, O'zbekiston boshlang'ich ta'lim tizimidagi bir qancha muammolarni ko'rsatib beradi. Ushbu boshlang'ich ta'lim tizimidagi asosiy muammolar quyidagicha bo'lib, ta'lim tizimining samarali faoliyat yuritishiga sabab bo'layotgan omillardandir, bular – **o'quv dasturlarining yangilanmaganligi, o'qituvchilarning malaka darajasi, texnik jihozlarning yetishmasligi, sinflardagi o'quvchilarning soni ko'pligi, avvalo ota-onalar tomonidan, qolaversa, ustozlar tomonidan psixologik yordamning sustligi kabilar.**

Ko'pgina darsliklar va metodik materiallar zamonaviy pedagogik yondashuvlarga mos emas. Bu esa o'quvchilarning qiziqishini pasaytiradi. Bugungi shiddatli zamon kadrlarining asosiy qismi kreativ fikrlaydigan, axborot texnologiyalaridan unumli foydalana oladigan, zamon bilan hamnafas bo'lgan insonlardir. Hozirgi darsliklarning o'qituvchi malakasiga mos emasligi ham o'quv dasturining yangilanishi kerak ekanligini ko'rsatadi.

O'qituvchilarning doimiy malaka oshirish imkoniyatlari cheklanganligi ularning yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashda qiyinchiliklarga duch kelishiga sabab bo'ladi. Asosan nafaqa yoshidagi o'qituvchilarning axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanishda qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Bu esa ta'lim sifatiga, maktab o'quvchilarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanish borasidagi bilimlardan ortda qolishlariga sabab bo'lmoqda.

Maktablarda interaktiv ta'lim vositalari, kompyuterlar va internet resurslarining kamligi, texnik ta'minotning yetarli darajada emasligi. Bunday muammolar asosan, chekka-chekka hududlarda ko'zga tashlanadi. Bu kabi holatlar ham ta'lim tizimida zamon bilan hamnafas bo'lishga to'sqinlik qiladi.

Har bir sinfda 30-40 nafardan o'quvchi bo'lishi, o'qituvchilarning individual yondashuvini cheklashi tabiiy. Bu holat mamlakatimizdagi asosiy muammolardan biri hisoblanadi. O'quvchilar sonining ortishi natijasida sinfda ta'lim sifatining pasayishi kuzatiladi.

Oilalarda ota-onalar tomonidan farzandlariga psixologik ko'makning, yordamning hamda maktablarda psixologik xizmatlarning yetarli emasligi bolalarning ruhiy holatini qo'llab-quvvatlashda muammo tug'diradi. Chunki, ba'zi o'quvchilar ya'ni bolalarning oilasidagi kichik notinchlik ham o'quvchining dars jarayoniga bo'lgan qiziqishiga va ta'lim olish jarayoniga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

MUHOKAMA.

Yuqorida ko'rsatilgan muammolar asosida ushbu muammolarga quyidagicha taklif va yechimlar ishlab chiqildi. Ushbu yechimlar yaxshilab o'rganilib, e'tibor bilan ishlab chiqilishi yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Muammolarga yechim sifatiga quyidagi takliflarni ko'rsatib o'tiladi, ular quyidagilardan iborat:

O'quv dasturlarini yangilash: Darsliklarni zamonaviy pedagogik talablar va amaliyotga mos ravishda qayta ko'rib chiqish, interaktiv o'quv materiallarini joriy etish. Shu bilan birgalikda o'quv dasturini qayta ishlab chiqishda o'qituvchilarning bilim malakalarini ham hisobga olish lozim. O'quv dasturini ishlab chiqishda o'qituvchilarning fikri va psixologlarning takliflarini ham inobatga olish lozim. Chunki, o'qituvchi o'quvchiga qanday darajadagi bilimlarni egallashlarini yaxshi biladi.

Psixologlar tavsiyasi esa o'quvchilarning psixologik taraflama, ya'ni yoshi bilan bog'liq holda o'quvchilarga qay darajada bilim berish kerakligini o'rganib chiqqan holda, bir qancha maslahatlar berishlari mumkin. Bu esa o'quv dasturi yangilanganida yana yangi muammolarni oldini olishga yordam beradi.

Avvalgi ta'lim tizimida o'quvchilar soni ko'p bo'lishiga qaramay tartib saqlangan, sinf xonalari ham, o'quvchilarga dars beruvchi o'qituvchilar ham kam bo'lgan. Ammo shunga qaramay, deyarli barcha o'quvchilarda yoshlariga nisbatan bilim salohiyatlari anchayin yuqori bo'lgan. Boshlang'ich ta'lim tizimidagi o'quv dasturlarining eskirganligi ham ta'lim sifatini oshirishda bir qancha muammolarni keltirib chiqarmoqda. Bu muammoga yechim sifatida zamon talablariga mos keladigan va bir qator rivojlangan xorijiy mamlakatlarning tajribalaridan foydalanish bu muammoga bir oz bo'lsada barham berishi mumkin. Ushbu tajribalarga misol tariqasida Buyuk Britaniya boshlang'ich ta'limidagi o'quv dasturini ko'rib chiqamiz.

Buyuk Britaniyada boshlang'ich maktablarda ta'lim tizimi davlat tomonidan belgilangan Milliy O'quv Dasturi (National Curriculum) asosida ish olib boradi. Bu o'quv dasturiga muvofiq boshlang'ich sinf o'quvchilariga quyidagi fanlardan dars beriladi.

1. Ingliz tili
2. Matematika
3. Ilm-fan
4. Tarix-geografiya
5. San'at va dizayn
6. Jismoniy tarbiya
7. Diniy ta'lim
8. Kompyuter savodxonligi
9. Musiqa
10. Shaxsiy ijtimoiy va sog'lom hayot ko'nikmalari.

Bu fanlar asosida dars o'tilishiga ko'pchilik ishonmasligi mumkin.

Chunki bu fanlarning deyarli teng yarmi bizning boshlang'ich ta'lim tizimida o'tilmaydi. Bizning mamlakatimizdagi ta'lim tizimida asosan, yuqori sinf o'quvchilari ushbu fanlardan dars oladilar. Shuning uchun bo'lsa kerakki, Yevropa mamlakatlarida bizdan ta'lim berish borasida ancha oldinda. Demak, mamlakatning qay darajada kamol topishi va gullab-yashnab, rivojlanib borishi ta'lim tizimi bilan bog'liqligiga, ta'lim tizimining rivojlanishi esa boshlang'ich ta'limga bog'liqligiga yana bir bor amin bo'lamiz.

Shuning uchun ham boshlang'ich ta'lim tizimidagi o'quv dasturini yangilash yoki qaytadan tuzib chiqish kerak. Agarda ba'zi fanlarni integratsiya qilingan holda o'tilsa, yangi fan qo'shish uchun imkon yaratish mumkin. Masalan, tasviriy san'at fani bilan matematika fanidagi geometriyaga xos bo'lgan mavzularini birlashtirgan holatda geometriyani olib kirish mumkin. Bu jarayonni amalga oshirishdagi asosiy foydalar quyidagilar:

1. O'quvchilarda matematika fanidan chalg'ib ketmasligini oldini oladi. Ba'zi o'quvchilar matematika fanidan misollar ishlab o'rgangan holda geometrik masalalarga duch kelganda biroq qiynalishadi. Shu bilan birgalikda yuqori sinfga o'tganlarida geometriya fani haqida ma'lumotga ega bo'lishadi va qiyinchilikka kamroq duch keladi.

2. Matematika fanidan chizma yoki shakllarni to'g'ri chiza olishmaydi. O'quvchilarning aksariyat holda tasviriy san'at darslari bor paytda qalam yoki chizg'ichlarini olib kelishadi. Boshqa kunlari masalan, matematika fanida chizg'ich olib kelmasliklari mumkin. Shuning uchun ham geometriyaga xos masalalar kelganda yoki chizma chizish kerak bo'lgan paytda, kerakli o'quv qurollari bo'lmagan holda chiziqlarni, shakllarni qiyshiq yoki noto'g'ri holda chizishlari mumkin.

3. Bu fanlarning o'zaro integratsiyasi orqali o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish mumkin. Ya'ni geometriya fani boshlang'ich ta'lim tizimiga olib kirilganda, o'quvchilar shakllarni nafaqat chizishlari, balki chizilgan shakllarga bezak berib, ularni bo'yash orqali ham tasviriy san'at darsida belgilangan talablarga ham mos tarzda darsni tashkil etishlari mumkin.

O'qituvchilar malakasini oshirish: O'qituvchilar uchun muntazam malaka oshirish kurslari tashkil etish, ularni zamonaviy pedagogika va axborot texnologiyalari bilan tanishtirib borish juda muhimdir. Hozirda bilimli yosh kadrlarimiz ham talaygina, ammo, hozirda maktab ta'lim tizimida nafaqaga chiqmasdan ishlayotgan, yoshi ancha katta bo'lgan o'qituvchilar ham ishlab kelmoqda. Bu esa o'z-o'zida maktablarda yangi, yosh, bilimga chanqoq va zamon talabiga javob bera oladigan, kompyuter texnologiyalaridan bemalol foydalana oladigan yosh kadrlarga bo'sh ish o'rinlarining kamayishiga olib kelmoqda. To'g'ri, yoshi katta o'qituvchilar yosh o'qituvchilardan ko'ra ko'proq tajriba va

amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishadi. Lekin hozirgi raqamli texnologiyalar davrida axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishni bilmagan kadrlar anchayin qiynalishlari mumkin. Bu bilan nafaqa yoshidagi o'qituvchilar ta'lim tizimida kerak emas, deb aytib bo'lmaydi. Bunday o'qituvchilar kerak albatta, chunki ularda amaliy tajribalar va malakaviy kompetensiyalar yangi kadrlardan ko'ra ancha yaxshi shakllangan. Bunday kadrlarga shunday taklif berib o'tmoqchimanki, yosh kadrlar bilan amaliy tajribalarni almashib borishlari va yosh kadrlarga binar darslar tashkil etishlari anchayin foyda keltirardi. Yosh kadrlarda amaliy tajribalar kam bo'lishi mumkin, ammo bugungi zamon talabiga javob beradigan bilim, ko'nikma va malakalarga ega. Bu kabi holatlarda ustoz-shogird an'anasidan umumiy foydalanish, yosh va yoshi katta pedagoglarni birgalikda ishlatish yoki yosh kadrlarga, nafaqa yoshidagi kadrlar ustozlik qilib, amaliy tajribalaridan baham ko'rishlari maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu bilan boshlang'ich ta'lim tizimida zamon talabiga javob beradigan va amaliy tajribali kadrlarni yetishtirish mumkin. Bu boshlang'ich ta'lim tizimida bo'sh ish o'rinlarining sonini bir oz oshirishga va yosh kadrlarga yangi imkoniyatlar ehsigini ochilishiga sabab bo'ladi.

Texnik ta'minotni yaxshilash: Maktablarga multimedia vositalari, kompyuterlar va internet tarmog'ini keng joriy etish, raqamli ta'lim platformalaridan foydalanishni rag'batlantirish. O'quvchilarning bilim salohiyatini oshirishda yuzaga keladigan yana bir muammo bu ba'zi bir chekka hududlarda texnik ta'minotning yetarli emasligidir. Ushbu muammo ham ta'lim tizimida ko'p uchraydigan muammolardan biri bo'lib, bu muammoga hozirgi kungacha bir qancha takliflar berib borilmoqda va bu takliflarning ba'zilari amalda qo'llanilib kelinmoqda. Yuqorida aytib o'tganimizdek, zamonaviy raqamlashgan dunyoda texnik vositalarsiz rivojlanish anchayin qiyin. Texnik ta'minotning yetarli emasligi ba'zi bir jihatdan qiyinchiliklar keltirib chiqarmoqda.

Yurtboshimiz tomonidan ta'lim tizimini isloh qilishga qaratilgan bir qancha islohotlar amalga oshirilib, bu kabi muammolarning sonini kamaytirishga harakat qilinmoqda. Shu bilan bir qatorda o'qituvchilarni ham texnik vositalar bilan ta'minlash zarur. Chunki o'qituvchining o'zi avvalo axborot texnologiyalari bilan tanishib chiqmagan bo'lsa, o'quvchilarga dars berishda AKT vositalaridan foydalanishga qiynalishi mumkin. Texnik ta'minot bilan ta'minlanmagan hududlarda o'qitish tizimi samarasiz bo'lishi mumkin.

Axborot texnika vositalaridan o'qituvchilarning o'zi ham to'g'ri foydalana olsa, davlat tomonidan berilgan texnik ta'minot vositalari ham ancha muddatga ishlashi va ta'lim jarayonida bir qancha qulayliklarni hosil qiladi. O'quvchilarga texnik ta'minotdan foydalangan holda quyidagicha yondashuv asosida dars mashg'ulotlarini olib borish mumkin.

Interfaol doskalar, ta'lim dasturlari va onlayn o'quv platformalari kabi zamonaviy texnologiyalar o'qituvchilarning kontentni yetkazib berish va o'quvchilarni dars jarayoniga qiziqishlarini oshirish, jalb etishda muhim hisoblanadi. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash innovatsiyalar, ijodkorlik va ta'lim sohasidagi mukammallikning yangi davrini e'lon qiladi, bu esa o'quvchilarga murakkab va rivojlanayotgan global landshaftda muvaffaqiyat qozonish imkonini beradi.

Raqamli resurslar, elektron kitoblar, o'quv videolari va multimedia kontentining mavjudligi boshlang'ich ta'lim o'quv dasturini boyitib, o'quvchilarga an'anaviy darsliklardan tashqari keng ko'lamli o'quv materiallaridan foydalanish imkonini berdi. Multimedia mazmunini darslarga integratsiyalash vizual va eshitish qobiliyatini oshiradi, ijodkorlikni rivojlantiradi va qiziqarli va interaktiv media orqali murakkab tushunchalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.¹

Boshlang'ich ta'lim tizimiga zamonaviy texnologiyalarning yetarlicha ta'minlab berilishi o'qitish va o'qitish ko'nikmalarini anchayin osonlashtiradi, o'quvchilarni jalb qila olish, o'quvchilarning ota-onalari bilan hamkorlikni rivojlantirish va raqamlashgan zamon uchun muhim ko'nikmalarni rivojlantirish uchun dinamik imkoniyatlar yaratadi. O'qituvchilarning malakasini oshirish uchun zamonaviy interfaol ta'lim platformalari, raqamli resurslardan, moslashuvchan ta'lim

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi qonuni Aholi bandligi to'g'risida (Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 28-aprelda qabul qilingan Senat tomonidan 2020-yil 7-avgustda ma'qullangan)

yondashuvlaridan, hamkorlik vositalaridan va tashabbuslardan foydalanish orqali boshlang'ich ta'lim muassasalarida samarali o'quv jarayonini tashkil etish, o'quvchilarga yo'naltirilgan ta'lim tajribasini rivojlantirish va o'quvchilarni oliy ta'lim tizimi jarayonlarida zamonaviy ta'lim tizimiga va raqamlashgan zamonga tayyorlab boriladi.

Sinflarni optimallashtirish: Sinflardagi o'quvchilar sonini 20-25 nafarga kamaytirish uchun yangi maktablar qurish yoki sinflarni qayta tashkil etish. O'qituvchilar masalasi bo'yicha yechim berar ekanmiz, ularga bevosita bog'liq bo'lgan o'quvchilar ham ta'lim tizimining asosiy bo'g'inlaridan biri hisoblanadi. O'quvchilar ta'lim tizimining asosiy ishtirokchilari bo'lishiga qaramay navbatdagi muammo bu aynan shu ta'lim ishtirokchilari bilan ham bir qancha muammolar kuzatiladi. Masalan, sinfda o'quvchikar sonining ko'pligi sababli darsda tinchlikni saqlash va har bir bola bilan individual tarzda ishlashga vaqt yetmasligi mumkin. Buning natijasida o'quvchilarning yetarlicha bilim olishlari ancha qiyinlashadi. Bu muammoni bartaraf etish uchun sinflarda o'quvchilar sonini 20-25 nafardan oshirmaslik, aksincha bundan oshib ketganda yangi sinf tashkil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi. O'quvchilar sonini kamaytirish va yangi sinflar ochish orqali, yangi kadrlarni ishga olish va bo'sh ish o'rinlarining ko'payishiga yordam beradi. Boshqa bir tarafdin maktablarda sinf sonining ortishi, sinf xonalarning yetishmasligiga olib kelishi mumkin.

Psixologik qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish: Har bir maktabda professional psixologlarni ishga qabul qilish va ularning faoliyatini kengaytirish. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun psixologik ko'mak berish bolalarning bilim olish jarayonini osonlashtirishi mumkin. O'quvchilarning psixologik jarayonlarini o'rganib chiqish o'quvchilarni bilim olish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolarini bartaraf etishga yrdam beradi. Shuning uchun ham maktab ta'lim tizimiga xususan, boshlang'ich ta'lim tizimiga alohida psixologlarni ishga olish ta'lim sifatini samarali bo'lishiga yordam beradi. Chunki ba'zi o'quvchilar maktabga ilk kelgan kunlaridan boshlab, maktabga moslashib ketishlari qiyin bo'ladi. Bu jarayonda o'quvchilar bilan alohida ishlash uchun o'qituvchining vaqti bo'lmasligi mumkin. Ammo bu jarayonga psixologik ko'makning yordami ancha sezilarli natijalarni berishi mumkin. O'quvchilarning oilaviy kichik muammolarga emotsiya bildirishi mumkin. Ushbu emotsiyasi dars mashg'ulotlariga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ham boshlang'ich ta'lim tizimida psixologik qo'llab-quvvatlashni lozim. Buning uchun bolalar bilan ishlay oladiga psixologlarni jalb etish va ushbu psixologlarning ish jarayonini kuzatuvga olish lozim.

O'zbekiston ta'lim tizimidagi muammolarni bartaraf etish jarayonida yuqorida ko'rsatib o'tilgan muammolar yuzasidan berib o'tilgan taklif va yechimlarni amalga oshirish orqali muammolarga yechim berish mumkin.

XULOSA

Dunyo hamjamiyati bilan barobar qadam tashlashni, yanada rivojlanishni maqsad qilgan har bir mamlakat bu ishni avvalo o'zining ta'lim tizimini rivojlantirishdan boshlashi lozim. Shunday ekan, ta'lim tizimining ildizi sifatida boshlang'ich ta'lim tizimi asosiy o'ringa qo'yilar ekan, ta'lim tizimidagi o'zgarishlarni boshlang'ich ta'lim tizimidan boshlash kerak. Albatta, ta'lim tizimida rivojlanishni amalga oshirish uchun ushbu tizimdagi muammolarni bartaraf etish lozim. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan bir nechta muammolar esa, boshlang'ich ta'lim tizimining rivojlanishini orqaga surayotgan asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham boshlang'ich ta'lim tizimidagi muammolarni bartaraf etishni vaqt kutmasdan, hozirning o'zidan boshlash lozim. Muammolarni bartaraf etish orqali ta'lim sifatining samaradorligini oshirish va ta'lim tizimida tahsil oladigan o'quvchilarning bilim salohiyatini oshirishga yordam beradi. O'zbekiston boshlang'ich ta'lim tizimidagi sanab o'tilgan muammolarni bartaraf etish usullaridan faqat nazariy holatda emas, balki amaliy holatda ham foydalanish muammoni kamaytirish va boshqa muammolarning oldini olishga yordam beradi.

2. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Navoiy davlat pedagogika institutining "Boshlang'ich

¹ Nurmatova Dilbarxon Bozorovna Boshlang'ich sinf o'qituvchisi BOSHLANG'ICH TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.

ta'limning dolzarb masalalari: muammo va yechimlar" xalqaro ilmiy – amaliy anjumani.

3. O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi Toshkent Davlat Pedagogika Universitetining 2024-yil 17-18 may kunlarida o'tkazilgan "Yangi O'zbekistonda boshlang'ich ta'limning dolzarb muammolari, yechimlari va istiqbollari" xalqaro ilmiy – amaliy anjumani.

4. JDPU Umumiy psixologiya Kafedrasida katta o'qituvchisi Kamolova Sh.ning "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda interfaol usullardan foydalanish" nomli ilmiy maqolasi

5. Nurmatova Dilbarxon Bozorovna Boshlang'ich sinf o'qituvchisi Andijon viloyati Oltinko'l tumani 29 -umumta'lim maktabi BOSHLANG'ICH TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH.

6. Sidiqova, D. Boshlang'ich sinflarda interfaol ta'lim va loyihalash texnologiyasi. Ilmiy nashrlar markazi. 2020.

7. Mamanazarovna, O. O. O'quv jarayoniga intensiv ta'lim texnologiyalarini joriy qilishning ahamiyati. Theory and analytical aspects of recent research. 2022.

8. Azizxo'jaeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.-T.: «O'qituvchi», 2003.